

AZ OROSZ KAPITÁNY AZ ELLER KÖTÖDÉT SZEMELTE KI PARANCSNOKSÁGNAK

Nagymamám története (2. RÉSZ)

A második világháború végén először a gestapósok szemelték ki az Eller kötődét parancsnokságnak, majd az oroszok. A család és a dolgozók mindkét időszak alatt a házban maradtak és az üzem se állt le. Nagynéném történetei 1944 végéről és 1945 elejéről, az akkori budaörsi eseményekről természetesen a saját, gyerekkori élményein alapulnak, 13 éves volt akkor. Cikkünk pedig nem Miskáról, az orosz kapitányról szól, hanem a nagymamáról.

Cikksorozatunk első részében odáig jutottunk, hogy 1938-ban az Eller kötöde a Petőfi Sándor utcából átköltözött Budaörsre akkor egyik legszebb házába, a József főherceg utca 22-be, melynek a helyén ma a művelődési ház áll. Sidó Gézáné született Eller Gertrúd innen folytatja édesanyja, Eller Pálné született Zierkelbach Mária történetét.

„Az üzemben nem csak kötöttek, hanem spulnizni is kellett, meg varrni, hímezni, csomagolni, ami így együtt 150 embernek adott munkát. Ez így ment 1944-45-ig. A háború végén először a gestapósok szemelték ki a házunkat helyi parancsnokságnak egy rövid időre, majd az oroszok. Mi mindkét időszak alatt a házban maradtunk és az üzem se állt le.

A gestapó irodájának az ajtaját sötét, szürke pokrócokkal fedték el, de persze gyerekként így is beleszűntünk, és szemtanúi lehettünk a szörnyű kínzásoknak. Édesanyám nem sokat tehetett, de volt, amikor a már az udvarra kihajított szerencsétlen embernek húsleves dugott oda egy cumisüvegben, hogy az erőre kapjon. Ha lebukik, az egész családot agyonlőtték volna. Ezt az a szegény ember is tudta, amikor azt mondta, hogy soha nem felejtje el.

A házunk alatt volt egy óriás pince, ahova sok lépcsőn át lehetett le-

menni. Amikor bejöttek az első oroszok, nagyon féltünk tőlük, hiszen szőrösök, koszosak, durvák voltak. Ezért anyu a pince első részében vetett ágyat a családnak, a második részben helyezte el az idős asszonyokat, és azon túl volt a jégverem, amit befalaztatott, de a falból egy táblát ki lehetett emelni és ott csúsztak le a fiatal, szemre való lányok. És ez elé toltak egy betonlapot. A plébános a lányokat itt áldoztatta meg, úgy, hogy a rés elé kellett feküdni, mert úgy érte el őket. (Előtte ugyanitt a jégveremben tudomásom szerint nagymamám zsidókat rejtett el, amiről dr. Spilenberg, akinek a lányai szintén itt vészelték át a legnehezebb heteket, emlékezett meg az emlékirataiban – a szerző.)

Az első orosz katona, aki lejött a pincébe az első részig jutott el. Anyukámat intette magához, apukám pedig – akinek a baleset miatt ekkor már csak egy lába volt – fölállt, hogy megvédje, és bár imbolgva, de olyan erélyes hangon szólt meg, hogy a katona meglepettségében inkább meghátrált, és nem vitt magával senkit. Rá pár napra ért Budaörsre az alakulat parancsnoka, aki ukrán volt, és ha jól emlékszem Miskának hívták. A mi házunkat nézte ki a kapitányságnak. Anyukám tolmács révén mondta, hogy ez egy kötőüzem, mire a kapitány azt felelte, hogy rendben, az üzem maradjon, mert dolgozni kell, sőt még jobban, mint eddig, ők a lakórészt kérik. Abban három nagyszoba volt egymás mellett, majd egy konyha és utána még egy szoba, ebbe rendezkedtek be az oroszok. A műhelyben pedig ekkor nem csak dolgoztak a lányok, hanem ott is aludtak, mert nem mertek hazamenni, amíg nem rendeződtek a dolgok. Nem csak az oroszoktól, hanem az ekkor már bujkáló német katonáktól is féltek, hiszen a háborúban a férfiak akár hova is tartoztak, eldurvultak.

Egy kis történelmi adalék, hogy a mi házunkból indult el az utolsó békétárgyalására Osztjapenkó, akinek évtizedeken keresztül állt a szobra a

Sasadi útnál, mert szegény nem jött vissza.

Egy másik történet, hogy jöttek, jelentették az orosz kapitánynak, hogy a Kőhegyen egy kis házban német katonák bujkálnak. Fel is mentek értük és hozzáuk hozták le őket. Az udvaron állították fel őket kihallgatásra, és bár nekünk be kellett menni, azért füleltünk. Azt kérdezte a német tisztől az orosz kapitány, hogy mi volt Hitler utolsó parancsa, és közben jegyzetelt. Majd ki kellett írítaniük a németeknek a zsebeiket, és bizony dugig voltak arannyal meg mindenféle értékkel. Másnap jött értük a menet és elvitték őket a hadifogolytáborba.

Visszatérve a budaörsi lányokhoz: meg lettek mentve. Részben, mert a műhelyben aludtak, részben, mert az orosz kapitány rendes ember volt, és igyekezett visszafogni a lakossággal szembeni durvaságokat. Jól emlékszem rá, amikor a patrolok, mert így hívták a rendre felügyelő orosz katonákat, abban

a jégveremben vertek meg nagyon egy erőszakon ért orosz katonát, ahol korábban a lányok bujkáltak. A kapitány ezzel statuált példát a saját embereinek.

A fiatalasszony pedig, akít a patrol megmentett, mint kiderült, terhes volt. Három nap múlva szerencsésen megszült, és a kapitányt kérte meg, hogy legyen a kicsi keresztapja, illetve, ahogy az orosz patrol mesélte anyukámnak: 'Misa Krisztus-papa' lett.

Még egy kis történet erről a kapitányról: volt mellette egy tolmács, Ninácska, akinek az is dolga volt, hogy minden ételt megkóstoljon a kapitány előtt, nehogy megmérgezzék. Neki kellett minden vasárnap reggel elkísérni a misére, mert a kapitány vallásos ember volt. Egyszer azt mesélte, hogy 'édesanyámnak öt fia volt, és ebben a háborúban én maradtam meg neki egyedül.' Hát haza akart menni. Később, amikor anyukám megtudta, hogy születésnapja lesz, készített neki egy tortát, amit a kialakult barátság ellenére, neki is meg kellett előtte kóstolnia.

Az orosz kapitány a hetvenes évek elején, feleségével Budaörsre látogatott, és felkereste családjunkat. Számára is meghatározó volt a háború végén Budaörsön töltött időszak.

(Folytatjuk)

LEJEGYZTE: ELLER ERSZÉBET

A teljes történetet itt olvashatja:

www.budaorsinaplo.hu/multunk